

Prakken d'Oliveira advocaten
T.a.v. B.N. Kloostra
Unnaeusstraat 2-A
1092 CK AMSTERDAM

Datum
26 april 2023

Zaaknummer
2022-015316

Onderwerp
Beslissing op bezwaarschrift

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Blad
1 van 9

Geachte mevrouw Kloostra,

Op 4 november 2022 heeft u, namens de Stichting De Faunabescherming te Amstelveen (hierna: uw cliënte), bezwaar gemaakt tegen ons besluit van 27 oktober 2022, zaaknummer 2022-014861. Wij hebben dit besluit opnieuw beoordeeld. Daarvoor hebben we advies gevraagd aan de onafhankelijke commissie Rechtsbescherming.

Advies

De Commissie heeft op 24 januari 2023 advies uitgebracht. Het advies en het verslag van de hoorzitting zijn bijgevoegd.

De Commissie adviseert ons de geconstateerde (motiverings) gebreken te herstellen. De heroverweging van de ontheffing kan in stand blijven met de aanvullende voorschriften. Er is dan geen grondslag om proceskosten te vergoeden.

Besluit

Wij nemen het advies van de commissie Rechtsbescherming over.

Dit betekent dat het primaire besluit in stand blijft, maar met een verbeterde motivering en gewijzigde, aanvullende voorschriften. Voor de nadere motivering verwijzen wij naar de bijlage bij dit besluit en het bijgevoegde advies van de Commissie.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

 provincie
Gelderland

Datum
26 april 2023

Zaaknummer
2022-015316

Blad
2 van 9

Wij hopen dat wij u voldoende hebben geïnformeerd, hoewel het besluit voor u niet het gewenste resultaat heeft.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

5.1.2e

Harry Scholtens
Afdelingsmanager Vergunningverlening en Handhaving

Bijlage(n)

- motivering
- logboek probleemsituatie wolf Hoge Veluwe d.d. oktober 2022
- advies commissie Rechtsbescherming d.d. 24 januari 2023
- verslag commissie Rechtsbescherming

Voor deze brief gelden:

- Algemene wet bestuursrecht, artikelen 3:49, 7:11, 7:12 en 7:13, lid 6

Dit document is zowel aangetekend als via de reguliere post verzonden. Eventuele bijlagen worden alleen meegezonden met de aangetekende verzending.

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na dagtekening van dit besluit in beroep gaan. Richt uw beroepschrift aan: rechtbank Gelderland, Postbus 9030, 6800 EM Arnhem. U kunt uw beroepschrift ook elektronisch indienen door te mailen naar bestuursrecht.sv.overig.gld@rechtspraak.nl. Belanghebbenden kunnen een voorlopige voorziening vragen bij de voorzieningenrechter van rechtbank Gelderland. Voor het behandelen van het beroep en een verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u griffierecht. Zie www.rechtspraak.nl.

Datum
26 april 2023

Zaaknummer
2022-015316

Blad
3 van 9

MOTIVERING

1 Leeswijzer inzake de motivering

Na de aanvraag en de algemene voorschriften van het primaire besluit komen kort de bewaren tegen het primaire besluit aanbod en de conclusie van de uitspraak van de voorzieningenrechter. Het advies van de commissie Rechtsbescherming en de stand van zaken volgen daarna. Afsluitend de beslissing op bezwaar met de nadere motivering, reactie op de bezwaren en de gewijzigde, aanvullende voorschriften.

2 Aanvraag

Op 26 oktober 2022 ontvingen wij een mondelinge aanvraag van Provincie Gelderland, Markt 11, 6811 CG Arnhem voor een ontheffing in het kader van hoofdstuk 3 van de Wnb op grond van artikel 3.5 lid 2 voor het opzettelijk verstoren van wolven.

De ontheffing wordt aangevraagd op basis van de in de wet genoemde belangen van de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten en ter bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.

Er is voor de aangevraagde handelingen niet eerder een ontheffing verleend.

Er wordt geen gebruik gemaakt van een gedragscode.

Op dit besluit is hoofdstuk 4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

3 Primaire besluit

Algemene voorschriften

1. De ontheffing geldt voor het gehele Wnb toezicht gebied van team handhaving van de provincie Gelderland.
2. De ontheffing geldt uitsluitend voor de soort, het verbod en de belangen zoals weergegeven in tabel 1 en voor het gebruik van het middel zoals weergegeven in tabel 2.
3. De paintballprojectielen bevatten een kleurstof teneinde de herkenbaarheid van een eenmaal geraakte wolf gedurende enige tijd te vergroten.
4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder blijft verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
5. De in voorschrift 4 genoemde (rechts)personen beschikken op de plaats waar de activiteiten van de ontheffing worden uitgevoerd over een (digitale) kopie van deze ontheffing, en tonen deze op verzoek aan de daartoe bevoegde toezichthouders en opsporingsambtenaren.

Datum
26 april 2023

Zaaknummer
2022-015316

Blad
4 van 9

6. De in voorschrift 4 genoemde (rechts)personen zijn op de hoogte van de inhoud en het doel van deze ontheffing en de daaraan verbonden voorschriften, zodanig dat zij daar ook invulling en uitvoering aan kunnen geven.
7. Gebruikers van de ontheffing zijn, tijdens de uitvoering, in het bezit van een draagverlof op basis van de Wet wapens en munitie.
8. Gebruikers van de ontheffing zijn voor het publiek herkenbaar middels signaalkleding.
9. Gebruikers van de ontheffing voeren de actie zodanig uit dat de wolf een associatie legt tussen de afschrikking en een mens of voertuig.
10. De ontheffing geldt gedurende 6 maanden na verlening van deze ontheffing.

4 Bezwaren

Kort samengevat worden de navolgende bezwaren aangevoerd:

1. De wolf is een strikt beschermde soort, Nederlandse wolven horen bij Duits-Poolse populatie die in een ongunstige staat van instandhouding verkeert;
2. Ontheffing voor de hele provincie is veel te ruim;
3. Er is niet gedefinieerd wat onder probleemgedrag of afwijkend gedrag moet worden verstaan en hoe dat wordt vastgesteld. Een ecologische beoordeling ontbreekt;
4. Noodzaak ingrijpen bij alle mogelijke wolven met afwijkend gedrag in de hele provincie is niet aangetoond;
5. Onderzoek waaruit probleem-/afwijkende gedrag bestaat en onder wiens verantwoordelijkheid dit is ontstaan en door welke oorzaak, ontbreekt. Het wegnemen van de oorzaak is cruciaal i.v.m. andere oplossing in de zin van de wet;
6. I.v.m. de strikte toets aan het vereiste van noodzaak en ontbreken van alternatieven in artikel 3.8, vijfde lid, van de Wnb, had een ecooloog gespecialiseerd in wolven geraadpleegd moeten worden;
7. Alternatieve oplossingen zijn niet onderzocht (afsluiten gebied waar wolf zit voor mensen, en regelen dat publiek op paden dient te blijven);
8. De wolf is niet het probleem maar de mensen die benaderen en voeren;
9. De ontheffing is in strijd met artikel 3:24 van de Wnb; schieten met een paintball geweer leidt tot onnodig leiden. Er is geen garantie dat de wolf niet onherstelbaar wordt beschadigd. Er bestaat geen enkele ervaring of wetenschappelijk onderzoek naar het op deze wijze beschieten van wolven;
10. Niet bekend is hoe de overige wolven uit de roedel zullen reageren op een geveerd exemplaar. Dit kan tot verstoring en negatieve effecten op de populatie leiden. Op welke vervolgactie is markeren met verf gericht?;
11. Hoe kan de wolf wegtrekken naar een ander leefgebied, nu deze is opgesloten in omheind gebied van de Veluwe waarbij de gesubsidieerde ecoducten met hekken gebarricadeerd zijn;
12. Zonder ecologisch en ethologisch onderzoek en rapportage van een wolvendeskundige van de universiteit of een onderzoeksinstituut, kan niet worden uitgesloten dat er een kans is dat een beschoten niet mensenschuwe wolf, door het beschieten juist valst wordt in plaats van mensenschuw;
13. De wettelijke vereisten voor de ontheffing vergen meer waarborgen en omschrijving van de "probleemsituaties" waarin geschoten mag worden;
14. Niet duidelijk is wie de ontheffing mag gebruiken en over welke minimale en getoetste vaardigheden de gebruiker moet beschikken.

Datum
26 april 2023

Zaaknummer
2022-015316

Blad
5 van 9

5 Uitspraak voorzieningenrechter

Op 30 november 2022 heeft de voorzieningenrechter van de rechtbank Midden-Nederland uitspraak gedaan waarbij de voorzieningenrechter geen aanleiding zag om de getroffen voorziening te wijzigen of op te heffen. Dat betekent dat het besluit van 27 oktober 2022 geschorst blijft tot zes weken na de te nemen beslissing op bezwaar en dat er tot die tijd niet met een paintballgeweer op de wolf geschoten mag worden. Mocht het college van mening zijn dat gedurende deze termijn de situatie rondom de wolf zodanig wijzigt dat acuut ingrijpen noodzakelijk is, dan kan het college de voorzieningenrechter verzoeken opnieuw te beoordelen of de getroffen voorlopige voorziening moet worden opgeheven of gewijzigd.

6 Advies commissie Rechtsbescherming

De Commissie is van oordeel dat met inachtneming van het geen de Commissie adviseert de geconstateerde (motiverings) gebreken kunnen worden hersteld en de ontheffing in heroverweging met de aanvullende voorschriften in stand kan blijven.

7 Stand van zaken

Op 13 april 2023 is een nieuw Interprovinciaal wolvenplan *interventie richtlijnen* vastgesteld. Een belangrijke wijziging ten opzichte van het vorige interventieprotocol is dat zenderen geen onderdeel meer uitmaakt van het afwegingskader voor interventie. Het vangen, verdoven en zenderen kan zo mogelijk worden overwogen worden vanuit monitoringsaspecten.

8 Beslissing op bezwaar

a. Nadere motivering en reactie op bezwaren

I. Alternatieven

Ten aanzien van het beoordelen van andere bevredigende oplossingen wijzen wij erop dat alle bij ons bekende afschrikmiddelen zijn beoordeeld voorafgaand aan de aanvraag. Het gaat dan naast de uiteindelijk gekozen methode specifiek om het afschrikken met rubberkogel, rubber hagel, beanbags, pepperspray, het gooien van stenen of gebruik van de katapult in combinatie met projectielen. Deskundigen zijn het er veelal over eens dat het gebruik van paintball daarbij het best scoort omdat het gericht kan worden toegepast en weinig kans op verwonding veroorzaakt. Inzet van paintball heeft tevens als voordeel dat deze een zichtbare markering kan achterlaten wat de toekomstige herkenbaarheid ten goede zou kunnen komen. Overigens is het paintball geweer ook in Vlaanderen aangeschaft voor het afschikken van de wolf maar nog niet ingezet. Hiervoor baseren wij ons op een mondelinge mededeling van een medewerker van het Agentschap Natuur en Bos Vlaanderen van 28 november 2022.

Het tijdens de bezwaarprocedure gedane voorstel om grote delen van het Nationaal Park Hoge Veluwe af te sluiten, beschouwen wij als geen (volwaardig) alternatief. De reden hiervoor is dat niet kan worden onderbouwd op welk deel die afsluiting dan zou moeten zien. Zo zijn er ook waarnemingen van wolven buiten de voorgestelde zone en zijn deskundigen het er over eens dat

Datum
26 april 2023

Zaaknummer
2022-015316

Blad
6 van 9

wolven in principe binnen de gehele begrenzing van het park actief kunnen zijn. Dat is ook logisch gezien de reguliere grootte van territoria. Zoals ook de Factfindingstudy “De wolf terug in Nederland” aangeeft bedraagt een gemiddelde territoriumomvang 200 vierkante kilometer (variërend tussen 80 en 400 vierkante kilometer), ter indicatie het park kent een omvang van ruim 50 vierkante kilometer. Verscherpt toezicht op het niet voeren en niet treden buiten bestaande wegen en paden en een stopverbod voor voertuigen op de Wildbaanweg ter hoogte van de zandverstuiving zijn als ondersteunende maatregelen naar het oordeel van Gedeputeerde Staten voldoende.

Waarom kan nu worden volstaan met afschrikken en hoeven bepaalde wolven niet te worden voorzien van zenderapparatuur?

Diverse deskundigen hebben geadviseerd om de wolf voorafgaand aan het afschrikken te zenderen. Dit zou ook volgen uit het Interprovinciale Wolvenplan 2019 maar is een te beperkte uitleg van het vooraf zorgvuldig tot stand gekomen beleid terwijl het zenderen, vanwege zijn grote impact op de wolf, terughoudend moet worden toegepast. GS hebben niet gekozen voor zenderen als onderdeel van het afschrikken. In het Interprovinciaal Wolvenplan 2023 is het beleid vernieuwd om beter in te spelen op de actualiteit. Zenderen is geen stap in de escalatieladder voor probleemsituaties en probleemwolven. Het Interprovinciaal Wolvenplan 2023 stelt ten aanzien van zenderen: “Zo mogelijk kan uit monitoringsaspecten ook overwogen worden de wolf te vangen, te verdoven en te zenderen.”

Verder is het in dit geval niet noodzakelijk om 1 of meer wolven meer nauwgezet te kunnen monitoren aangezien de probleemsituatie zich op een relatief beperkte plek, te weten de zandverstuiving nabij Wildbaanweg in het centrum van het park bevindt. Daarnaast is er bovengemiddelde veel monitoringsinformatie voorhanden door het hoge aantal meldingen en informatie van bezoekers waaronder fotografen. Zonder die monitoringsinformatie zou het probleem immers ook niet bekend zijn geweest. Het is voor deskundigen volstrekt duidelijk dat het hier gaat om een jonge wolf uit het roedel dat naar de huidige inzichten ook individueel herkenbaar lijkt te zijn aan relatief donkere keelvlekken. De specifieke situatie op het park is daarmee niet te vergelijken met een onbekende wolf die zich ergens willekeurig in het buitengebied zou ophouden in of nabij mensen of bebouwd gebied. De voordelen voor een mogelijk meer nauwkeurige monitoring wegen derhalve niet op tegen de nadelen.

GS zijn tevens terughoudend omdat het zenderen van een wolf diverse negatieve gevolgen kan hebben voor een wolf. Het aanbrengen van een GPS zender vereist benadering en verdooving van de wolf. Dit alles neemt niet weg dat wij desgevraagd richting onderzoeksinstituten hebben aangegeven geen bezwaar te hebben bij het zenderen op basis van een daartoe in een eerder stadium afgegeven meeromvattende ontheffing op eigen initiatief en kosten mits de onderzoeksdoelstelling duidelijk is en dit de afschrikactie niet in de weg zit. Ook sluiten wij niet uit dat dit in een later stadium alsnog van toegevoegde waarde kan zijn. Wij baseren ons hierbij mede op de aanpak van The Wildlife Team, Denali National Park and Preserve die hiermee in Amerika ervaring heeft opgedaan. Dit blijkt het uit haar in oktober 2007 verschenen rapport waarin staat aangegeven: “If approached by the wolf the team will attempt to mark the animal (paintball). The team will then attempt to scare the wolf off beginning with the least aggressive method. If scaring the animal away is difficult and it continues to approach or is deterred but approaches again later it is considered fearless. If possible, at this point the animal(s) will be captured and fitted with a radio collar.”

II. Nut en Noodzaak

Het is belangrijk dat wolven niet wennen aan mensen door verkeerd menselijk handelen. Bijvoorbeeld voeren moet altijd worden voorkomen. Dat dit al is gebeurd valt niet uit te sluiten maar er zijn geen tastbare aanwijzingen voor, bovendien wordt hierop gehandhaafd. Ook wordt gehandhaafd op het niet buiten paden en wegen treden van bezoekers. Het, voorgeschreven, paintball-geweer met bijbehorende projectielen wordt wereldwijd gebruikt door politie-eenheden bij crisissituaties en geeft weinig kans op verwonden van het doelwit. Overwogen is om vanwege herkenbaarheid kleurhoudende projectielen te gebruiken maar dit is voor een goede uitvoering niet noodzakelijk. Bovendien is ter discussie gesteld of

Datum
26 april 2023

Zaaknummer
2022-015316

Blad
7 van 9

verfsporen een nadelige invloed op de roedelvorming van de wolf zouden kunnen hebben. Dit is onwaarschijnlijk maar zekerheidshalve worden daarom kleurloze projectielen voorgeschreven. Het gekozen middel is daarvoor geschikt en de betreffende projectielen zijn voorhanden. Bovendien is het voldoende mogelijk om de betreffende wolf individueel te herkennen en overigens is voor het uitvoeren van de afschrikactie de herkenbaarheid niet relevant nu iedere wolf die op het park bezoekers bewust te dicht nadert zal worden afgeschrikt. Dat valt immers onder de definitie van onwenselijk afwijkend gedrag.

Actueel vertoont ten minste één wolf op de Hoge Veluwe in Gelderland afwijkend gedrag in de vorm van het ontbreken van schuwheid voor mensen. In eerste instantie werd dit gedrag bij meerdere jonge wolven gezien. Mensen werden in oktober 2022 actief benaderd door een wolf, deze wolf lijkt ook interesse te hebben voor voertuigen. Waarschijnlijk ging het steeds om dezelfde jonge wolf die inmiddels voor deskundigen individueel herkenbaar is. Dit gedrag is niet gewenst en kan uiteindelijk leiden tot dusdanig gedrag van zo'n wolf dat de openbare veiligheid in het gedrang komt. Op vrijdag 7 oktober ontvingen wij advies van een deskundige van de Zoogdiervereniging om tot afschrikken over te gaan. Zie daarvoor het Logboek probleemsituatie wolf Hoge Veluwe van oktober 2022. De Zoogdiervereniging en de daaraan verbonden ecologen en ethologen achten wij deskundig in deze. Zorgen over de volksgezondheid en openbare veiligheid als gevolg van de situatie met de wolf op de Hoge Veluwe zijn ook uitgesproken door onder andere de burgemeester van Ede.

Wij achten de noodzaak tot ingrijpen voldoende aangetoond en onverminderd aanwezig nu voorafgaand aan deze herziening van ons besluit nog steeds waarnemingen worden gedaan op relatief korte afstand. In de winterperiode voorafgaand aan dit herziene besluit zijn er geen bij ons bekende confrontaties geweest op korte afstand met bezoekers. Wel is de betreffende wolf een aantal malen op een relatief korte afstand tot circa 50 meter waargenomen. Een deskundige van de Zoogdiervereniging sluit desgevraagd niet uit dat het onwenselijke gedrag kan terugkeren en legt een verband met de publieksluwe winterperiode op het park. Dit blijkt ook uit de meest recente waarneming van een wolf op 12 april 2023. Een van onze toezichthouders is op 14 april 2023 ter plaatste geweest in het park en heeft geconstateerd dat dit om een afstand ging van circa 20 meter.

Deskundigen bevestigen dat een wolf die met een projectiel beschoten is gewoon weer bij zijn of haar roedel aan zal sluiten en verder geen negatieve gevolgen van de actie zal ondervinden. De kans is wel groot dat het betreffende dier, door de pijnprikkel, de mens gaat associëren met gevaar. Door het contact met mensen te vermijden hoeft voor het betreffende individu de escalatieladder uit het wolvenplan niet verder gevolg te worden.

III. Gunstige staat van instandhouding

De betreffende wolf wordt alleen verstoord en de handelingen zijn er juist op gericht om te voorkomen dat nader ingrijpen noodzakelijk is. Dit komt het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de soort ten goede. De Commissie rechtsbescherming stelde vast dat niet in geschil is dat de wolven bij de (Centraal Europese Laagland, ook wel genoemd) Duits-Poolse populatie horen die in ongunstige staat van instandhouding verkeert. Ook voor strikt beschermde soorten is onder voorwaarden een ontheffing mogelijk. De Commissie adviseerde ons om het gestelde dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding verder te verduidelijken in de te nemen beslissing op bezwaar. Door nu in te grijpen wordt erger voorkomen. Afschrikken zonder blijvend negatieve gevolgen voor een individuele wolf doet geen afbreuk aan het ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding van de wolf als soort.

IV. Belang

Binnen de definitie van het wettelijk belang gaat het hier dus specifiek over openbare veiligheid voor mensen en de bescherming van wilde fauna zijnde de wolf. Het beleidskader daarvoor wordt gevormd door het Interprovinciaal Wolvenplan (IPO 2023) waarin deze aanpak is voorgeschreven. Daaruit volgt dat als een wolf meermaals mensen benadert, mogelijk veroorzaakt door sterke

Datum
26 april 2023

Zaaknummer
2022-015316

Blad
8 van 9

voerconditionering en gewenning, er uiteindelijk kans is op agressief gedrag met letsel voor de mens als gevolg. Negatief conditioneren is dan een voorgeschreven maatregel. Deze aanpak wordt ondersteund door de in opdracht van de provincies uitgevoerde factfinding study “De wolf terug in Nederland” (WENR et al, 2021) die meer in detail beschrijft hoe met name bij nieuwsgierige jonge wolven een positieve associatie kan ontstaan met mensen: *“Verjaging van wolven heeft als doel om via een aversieve conditionering een bestaande positieve terugkoppeling tussen bepaald gedrag en een beloning te doorbreken en om te keren”*. Ook is in opdracht van de provincies een juridisch onderzoek uitgevoerd “De juridische bescherming van de wolf in Nederland en in een aantal andere Europese landen” (Boerema et al, 24 september 2021). Dit onderzoek geeft juridische bouwstenen voor handelingsprotocollen. Enerzijds moet het verbod op verstoren ruim worden uitgelegd, wat mede aanleiding was om zekerheidshalve voor de nu aangevraagde handelingen een ontheffing te vragen. Anderzijds stelt de Europese Commissie in haar Concept Guidance dat sporadische verstoring zonder waarschijnlijke negatieve gevolgen voor de plaatselijke populatie niet behoeven te worden beschouwd als verstoring in de zin van artikel 12 van de Habitatrichtlijn. Bij de inzet van middelen moet steeds worden gekeken naar de proportionaliteit en mogelijke effecten op dierenwelzijn. Daaraan is voldaan.

b. Gewijzigde, aanvullende voorschriften

Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben besloten, gelet op de artikelen 3.8, lid en van de Wet natuurbescherming om de ontheffing te verlenen aan Team handhaving Provincie Gelderland, Markt 11, 6811 CG Arnhem voor de soort, de verbodsbepaling en de wettelijke belangen zoals weergegeven in tabel 1

Algemene voorschriften

1. De ontheffing mag uitsluitend gebruikt worden binnen de grenzen van de stichting Het Nationale Park De Hoge Veluwe.
3. De te gebruiken paintballprojectielen zijn kleurloos.
8. Gebruikers van de ontheffing zijn voor het publiek herkenbaar middels signaalkleding. Tijdens de uitvoering van de ontheffing zorgt de houder van de ontheffing ervoor dat een tweede persoon aanwezig is om het publiek ter plaatse te informeren en de actie op beeld vast te leggen t.b.v. monitoring van het effect.
9. Gebruikers van de ontheffing voeren de actie zodanig uit dat de wolf een associatie legt tussen de afschrikking en een mens of voertuig. De ontheffing geldt voor die wolven die afwijkend gedrag vertonen waarbij onder afwijkend gedrag wordt verstaan gedrag waarbij een wolf mensen of hun voertuigen benadert binnen een afstand van 30 meter.
10. De ontheffing geldt gedurende 6 maanden na verlening van deze ontheffing.
11. De ontheffing wordt slechts toegepast in situaties waarin op dat moment afwijkend gedrag wordt vertoond. Tijdens de uitvoering dient de houder van de ontheffing er voor zorg te dragen dat de veiligheid van aanwezige mensen is gegarandeerd. Om die veiligheid te waarborgen wordt de wolf eerst met handgebaren en luid spreken op voldoende afstand van mens of voertuig verjaagd, gebruik van de paintball volgt daarna. Voor het toepassen van het paintballmiddel geldt een minimumafstand van 15 meter en een maximumafstand van 30 meter, daarbij dient gericht te worden op de bilspier en alleen indien sprake is van een stilstaande of langzaam bewegende wolf zodat nauwkeurig gericht kan worden.

Datum

26 april 2023

Zaaknummer

2022-015316

Blad

9 van 9

12. Van de uitvoering wordt een logboek bijgehouden.